

Pedagogisch handelen

RISICOVOL SPEL

Overzicht wijzigingen / evaluaties

Versienummer: **Datum:** **Wat is er gewijzigd:**

3.0	04-02-2025	Tekstuele aanpassingen
3.1	04-06-2025	Geëvalueerd en geen aanpassingen
3.2	19-08-2025	Vervanging van pedagogisch medewerker naar pedagogisch professional
4.0	12-02-2026	Tekstuele aanpassingen
4.1	22-07-2026	Aanpassing onderdeel 'Spelen bij en in water'

Inleiding

Voor wie?

Dit document is bestemd voor pedagogisch professionals en stagiaires.

Waarom?

Het geeft duidelijkheid over wat de visie van HOPPAS is omtrent risicovol spel.

Wat is de inhoud?

In dit document staat beschreven waar verantwoordelijkheden liggen en hoe omgegaan wordt met verschillende situaties rondom risicovol spel.

Werkwijze

Tijdens het spelen met andere leeftijdgenootjes kunnen er in het spel risicovolle situaties ontstaan. Graag staan we stil bij wat risicovol spel is, brengen we deze situaties in kaart en maken we afspraken over deze momenten. Het is niet erg dat een kind in een risicovolle omgeving speelt, mits de medewerkers bewust zijn van de risico's en kinderen in het moment begeleiden, zodat het risicovolle spel op veilige wijze plaatsvindt en het kind lering kan trekken uit de ervaringen die het in deze situaties opdoet.

Wat is risicovol spel

Bij risicovol spel ondernemen kinderen uitdagende, spannende en avontuurlijke activiteiten, waarbij er een kans bestaat op een (kleine) verwonding. Als kind kun je het spel beïnvloeden en keuzes maken. Dit is anders in het geval van gevaarlijk spel, waarbij er sprake is van een rechtstreekse dreiging en het kind de controle kwijt is. Kinderen kunnen vaak zelf goed aanvoelen wat ze wel en niet leuk vinden en wat ze dus aankunnen. Wat voor het ene kind een gevaar kan vormen, kan voor een ander kind slechts risicovol spel zijn. Verschil in leeftijd speelt hierin ook een rol.

De voordelen van risicovol spel

Kinderen ontwikkelen bepaalde risicocompetenties door het ervaren van risicovolle situaties tijdens risicovol spel. Zo leren ze risico's beter in te schatten en ontwikkelen ze cognitieve vaardigheden om de juiste keuzes en afwegingen te maken op het moment dat de risicovolle situatie zich opnieuw voordoet. Dit geeft het kind het gevoel uitdagingen aan te kunnen, wat de onafhankelijkheid en het zelfvertrouwen van het kind vergroot. Daarnaast heeft dit ook een positief effect op het doorzettingsvermogen.

De bewegingen die voorkomen bij risicovol spel, als; slingeren, klimmen, rollen, hangen en glijden, zijn niet alleen leuk voor het kind, maar ook belangrijk voor het ontwikkelen van de motorische vaardigheden, balans, coördinatie en het lichaamsbewustzijn. Daarnaast heeft risicovol spel ook een positieve invloed op de fysieke en mentale gezondheid van het kind en het ontwikkelen van sociale vaardigheden. Kinderen staan steviger in hun schoenen en zijn beter in staat tot het oplossen van conflicten en het herkennen van emoties bij leeftijdsgenoten.

Aandachtspunten bij risicovol spel

Als pedagogisch professional begeleid, ondersteun en stimuleer je het kind bij risicovol spel. Belangrijk is om hierbij in te kunnen schatten wanneer ingrijpen noodzakelijk is.

Neem hierbij de volgende punten in acht:

1. **Maak continu een risico-voordeel afweging.** Schat hierbij in of het positieve effect van de ervaring opweegt tegen een negatieve ervaring van niet lukken of het zich bezeren. Bij gevaar, dat een kind zelf niet overziet (zoals een tak in een boom die op afbreken staat), wordt er direct ingegrepen en staat de veiligheid voorop.
2. **Hanteer de 30-tellenregel.** Gebruik deze tijd voor het maken van de afweging. Is ingrijpen noodzakelijk of weegt het voordeel op tegen het nadeel?
3. **Handel niet uit gewoonte.** Vermijd woorden als pas op en kijk uit en voorkom de neiging om bij een klein risico in te grijpen.
4. **Beperk het kind alleen bij een onaanvaardbaar risico.**
5. **Als er direct ingegrepen moet worden, doe dit dan zonder het spel direct te stoppen.**
6. **Overdrijf de reactie op genomen risico's niet.** Leg de risico's aan het kind uit op een kalme en rationele manier en draag veiliger alternatieven aan waar nodig.
7. **Wees alert op sociale en emotionele risico's.** Denk hierbij aan positief aanmoedigend gedrag dat overgaat in opstoken, uitsluiten of pesten en waarbij het kind indirect gedwongen wordt om over zijn eigen grenzen heen te gaan.

Gevaarlijke voorwerpen

Gevaarlijke voorwerpen worden alleen ingezet bij activiteiten die begeleid worden en van tevoren goed voorbereid zijn. Er wordt alleen gewerkt met goed werkend gereedschap dat geschikt is voor de leeftijd van het kind. Het gereedschap wordt voor gebruik nog eens gecontroleerd door de medewerker. De activiteit wordt uitgevoerd op een plek waar andere kinderen niet gemakkelijk bij kunnen komen.

Voor het gebruik van het gereedschap wordt de kinderen duidelijk uitgelegd hoe het gebruikt dient te worden. Ook wordt naar de kleding, schoenen en sieraden gekeken en worden beschermingsmiddelen ingezet indien nodig. Bijvoorbeeld:

- Ovenhandschoenen bij kookactiviteiten
- Oog- en gehoorbescherming bij zagen en boren

Kinderen die nog geen gevaar in kunnen schatten of kinderen die zich tijdens de uitleg of activiteit misdragen en de uitleg niet opvolgen, mogen niet met gevaarlijke voorwerpen spelen of werken. Gevaarlijke voorwerpen worden na de activiteit direct weer veilig opgeborgen zodat er geen kinderen meer bij kunnen komen.

Spelen op risicovolle plekken

Er worden duidelijke afspraken gemaakt met kinderen over het spelen op risicovolle plekken. Wanneer er gespeeld wordt bij water, vuur en/of drukke wegen wordt er van tevoren toestemming gevraagd bij ouders.

Enkele uitgangspunten zijn:

- Lucifers en aanstekers worden alleen onder begeleiding gebruikt en buiten de activiteit om dus goed opgeborgen.
- Alleen kinderen van 7 jaar en ouder met een zwemdiploma mogen in het water spelen. Dit wordt nagevraagd bij de ouders.
- Bij druk verkeer wordt een duidelijk begrensd gebied afgesproken met de kinderen; tot hier en niet verder.
- Met kinderen boven de vier jaar kunnen ter plekke extra afspraken gemaakt worden die situatiespecifiek zijn en ook afhankelijk kunnen zijn van de groepsgrootte.

Wanneer een kind zich niet aan de afspraken houdt, zal de medewerker met het kind in gesprek gaan om zo de reden te achterhalen. Daarnaast zal de medewerker extra alert blijven op dit kind, zodat er geen gevaarlijke situaties ontstaan.

Klimmen op hoogte

Pedagogisch professionals controleren de kinderen op veilige kleding en sieraden. Kinderen klimmen alleen in speelmateriaal waar ze zelf op/in kunnen komen, zodat ze zelfstandig ook weer naar beneden kunnen komen. De pedagogisch professional is altijd in de buurt om te ondersteunen als het kind erom vraagt. Echter bevordert zij de autonomie en probeert zij het kind zoveel mogelijk zelf op te laten lossen.

De pedagogisch professional legt de kinderen uit dat klimmen een eigen keuze is en dat we elkaar nooit onder druk zetten om te klimmen. De balans tussen veiligheid en uitdaging is het streven. Dit betekent dat we de kinderen tien klimregels bijbrengen, voordat ze bv. een boom in kunnen klimmen. We observeren vervolgens of ze deze regels kunnen toepassen. Als dit onverhoopt toch moeilijk blijkt, laten we het kind niet klimmen die dag en bespreken we dit bij de overdracht die dag. De ouder kan dan eventueel meekijken. Mocht het in het bijzijn van de ouder wel goedgaan mag het kind bij het volgende bezoek de boom weer in.

De tien klimregels:

1. De driepuntenklimmethode. Het kind heeft te allen tijde drie van de vier handen en voeten in contact met bv. de boom. Er is dus altijd enkel één hand of één voet in beweging om te verplaatsen.
2. Bij het klimmen gebruiken de kinderen de duim en niet enkel de andere vier vingers.
3. De buik is altijd gericht naar de hoofdstam. Hierdoor is de kans groter dat het kind in nood nog een tak kan grijpen als het mocht uitglijden.
4. Er wordt niet geklommen als de schors nat is.
5. Er wordt niet met losse veters of slippers e.d. geklommen. Blote voeten is een toegestaan alternatief.
6. Er worden geen takken vastgepakt of op takken gestaan die dunner zijn dan de dikte van de pols.
7. De plek van de tak zo dicht mogelijk bij de hoofdstam heeft altijd de voorkeur.
8. Er wordt niet gestaan op takken waar geen schors meer op zit, takken die groen zijn van mos of takken waar schimmels/paddenstoelen op groeien.
9. We zitten niet aan andere kinderen tijdens het klimmen.
10. Mocht een kind zich boven een ander kind bevinden dan dient het onderste kind naar beneden te klimmen om de ander er uit te laten en mag het kind niet verder de tak op klimmen om ruimte te creëren bij de stam. Er wordt dus niet ingehaald in de boom.

Spelen met snelheid

Er zijn aparte zones waar kinderen activiteiten op snelheid mogen uitvoeren. Medewerkers communiceren dit duidelijk naar de kinderen. Hierbij wordt gekeken naar de ondergrond, eventuele obstakels en wordt er rekening gehouden met rustige plekken waar kinderen kunnen blijven spelen zonder dat er botsingen plaatsvinden.

Trek- en duwspellen

Medewerkers maken duidelijke afspraken met de kinderen over trek- en duwspellen. Kinderen mogen elkaar geen pijn doen en stoppen onmiddellijk als een ander dat wil. Bij stoeien wordt meestal gelachen, zijn gezichtsuitdrukkingen ontspannen en beginnen kinderen om de beurt met stoeien. Bij vechten is het gezicht en met name de kaak gespannen en domineert meestal één kind

het spel. De pedagogisch professional let op de omgeving, bekijkt of de ondergrond geschikt is en vrij is van obstakels.

Fietsen 0-4 jaar

Medewerkers begeleiden de kinderen tussen 0-4 jaar bij het fietsen. De kinderen fietsen alleen op een veilig afgezette plaats. De medewerker maakt een inschatting in hoeverre het kind zelfstandig/ 'los' kan fietsen. De medewerker schat in hoeveel fietsjes er tegelijk gebruikt kunnen worden, afhankelijk van de plaats. Ook wordt de plaats van tevoren onderzocht met betrekking tot obstakels.

Spelen bij en in water

Kinderen zonder zwemdiploma blijven in de buurt van water op 5 meter afstand van de medewerker en dragen een zwemvest. Kinderen met zwemdiploma mogen op 10 meter afstand van de medewerker spelen. Bij laagstaand water is er geen maximale afstand, denk aan strandjes (kniehoogte).

Bij vaaractiviteiten (bv varen op een vlot) doen ook de kinderen met zwemdiploma een reddingsvest aan, om uitputting en afkoeling te minimaliseren bij het onverhoopt te water gaan. Ook is de kans op inname van oppervlaktewater kleiner wanneer er een reddingsvest wordt gedragen.

De kinderen (7+) blijven binnen een van tevoren aangegeven gebied. Zij zwemmen alleen op plekken waar dieper water is afgescheiden door een ballenlijn. De kinderen gaan niet dieper dan borsthoogte, een medewerker is altijd in het water aanwezig bij dit grensgebied. Er wordt niet gedoken om zo zicht te houden op alle kinderen. De medewerker draagt passende badkleding en een T-shirt.

Bij activiteiten in of rondom open water staat de veiligheid van kinderen altijd voorop. Vooraf beoordeelt de pedagogisch professional of de activiteit veilig kan plaatsvinden. Hierbij wordt gekeken naar de actuele waterkwaliteit, weersomstandigheden, drukte op de locatie, de toegankelijkheid van de oever, de bodem en de mogelijkheid om een duidelijk afgebakend speel- en zwemgebied te creëren. Wanneer de omstandigheden onvoldoende veilig zijn, wordt de activiteit aangepast, verplaatst of geannuleerd.

Vooraf wordt de zwemvaardigheid en ervaring van ieder kind geïnventariseerd. Hierbij wordt niet alleen gekeken naar het bezit van een zwemdiploma, maar ook naar de ervaring van het kind met zwemmen in open water. Kinderen zonder zwemdiploma of met beperkte zwemvaardigheid dragen een zwemvest. Daarnaast moet de ouder toestemming geven voor dergelijke (water)activiteiten.

Tijdens de activiteit gelden de volgende afspraken:

- Er zijn altijd minimaal één pedagogisch professional en een tweede volwassene aanwezig, waarvan minimaal één persoon zich in het water bevindt en één vanaf de kant toezicht houdt.
- Het zwem- en speelgebied wordt vooraf duidelijk afgebakend. Kinderen blijven te allen tijde binnen deze afgesproken grenzen.
- Kinderen gaan uitsluitend met toestemming van een pedagogisch professional het water in en verlaten het water alleen na toestemming.
- Er wordt regelmatig een telmoment gehouden, zodat direct duidelijk is of alle kinderen aanwezig zijn.
- Pedagogisch professionals houden voortdurend actief toezicht en laten zich niet afleiden door andere werkzaamheden.
- Bij signalen van vermoeidheid, kou, onveilig of grensoverschrijdend gedrag verlaat het betreffende kind tijdelijk of definitief het water.

Pedagogisch professionals beschikken over een geldig zwemdiploma en zijn bekend met de basisprincipes van reddend handelen. Tijdens een uitje is altijd een opgeladen mobiele telefoon, een EHBO-set en de benodigde contactgegevens van de kinderen aanwezig. Bij een calamiteit wordt direct gehandeld, waarbij de veiligheid van de overige kinderen wordt gewaarborgd, indien nodig de hulpdiensten worden ingeschakeld en ouders zo spoedig mogelijk worden geïnformeerd.

Handvaardigheids- en techniekactiviteiten

Er worden op de BSO handvaardigheidsactiviteiten georganiseerd. Kinderen leren dan om te gaan met gereedschap. Deze activiteiten worden enkel gedaan onder leiding van een medewerker. De medewerker legt voor de activiteit de risico's uit aan de kinderen en houdt toezicht. De materialen en gereedschappen die op ooghoogte beschikbaar zijn, zijn voor zelfstandig gebruik door de kinderen. Andere materialen en gereedschappen liggen op een afgesloten plek.

Spelen met vuur

Voor het vuur wordt gemaakt, zijn de volgende aandachtspunten leidend:

- Er dient altijd een emmer water binnen handbereik te staan en een blusdeken. Bij een open vuur in de vuurschaal is het belangrijk dat er twee emmers en een blusdeken binnen handbereik liggen.
- Kinderen met synthetische jassen dienen deze uit te doen. Mouwen worden opgestroopt.
- De voorkeur gaat uit naar een vuurplek in het zand, liefst in combinatie met oppervlaktewater dichtbij.
- Er wordt een cirkel van minimaal één meter radius om de vuurplek getekend (krijt of met stok/schep in zand) binnen deze cirkel komen geen kinderen, tenzij ze toestemming daarvoor krijgen.
- Kinderen die spelen in de omgeving houden afstand van de cirkel. Er wordt niet met voorwerpen gegooid of in de nabijheid van de vuurplaats gespeeld.
- Katoenen watjes, waar de vonken van de vuursleutel op vallen bij het aanmaken van het vuur, worden met vaseline op een stukje hout geplakt zodat het niet kan wegwaaien.

Tijdens een brandend vuur zijn er de volgende aandachtspunten:

- Als een kind op de rand van de cirkel zit en met de vuuractiviteit meedoet, houdt deze de ogen op het vuur gericht.
- Een (brood)stok wordt enkel naar achter en voren bewogen en niet naar links of rechts.
- Als een kind zich verplaatst, dan staat het op en doet voorzichtig een stap achteruit en blijft naar het vuur kijken. Het kind kan dan om de cirkel lopen als het naar de andere kant wil. Het neemt dus niet de kortste weg door de cirkel.
- Bij het uitmaken van het vuur wordt het water over het vuur gegooid en een stap terug gedaan om niet de hete stoom in het gezicht te krijgen. De gedoofte kooltjes worden opgeruimd.

Gymzaal

Op verschillende locaties worden er activiteiten georganiseerd voor met name BSO-kinderen in een gymzaal. Vaak huurt HOPPAS deze ruimte bij derden. Bij deze activiteiten wordt klein materiaal (denk aan ballen, banken en pionnen) en toestellen (denk aan bok, matten, slingertouwen, kasten) gebruikt. De medewerker van HOPPAS die de activiteiten begeleidt is in het bezit van kinder-EHBO. Daarnaast maakt deze persoon een inschatting van de mate van bekwaamheid van de kinderen in het omgaan met klein materiaal en toestellen. Tevens zorgt deze voor een zo veilig mogelijke situatie voor deze activiteiten.